

ئەو هۆکارانەی کە
ئەنجامدانی شەونوێژ
ئاسان دەکەنەوە

وەرگێرانی
مامۆستا دارا جبار

چاپی دووەم
١٣٤٥ کۆچی

ئەو هۆكارانەی كە

ئەنجامدانی شەونوێژ

ئاسان دەكەنەوە

نوسینی

وحید عبدالسلام بالی

وەرگێڕانی

مامۆستا دارا جبار كريم

پێداچوونەوەی

مامۆستا عدنان بارام كەلاری

چاپی دووەم

١٤٣٥ كۆچی

ناوی کتێب : ئەو هۆکارانەی کە ئەنجامدانی شەونوێژ ئاسان دەکەنەوە

ناوی نووسەر : وحید عبدالسلام بالي .

ناوی وەرگێڕ : مامۆستا دارا جبار.

پێداچوونەوەی : مامۆستا عدنان بارام

نۆرەی چاپ : دووەم

ساڵی چاپ : (١٤٣٥ کۆچی).

شوێنی چاپ : چاپخانەی زانا – سلێمانی ، شەقامی مەولەوی

================================

بنکەی سەرەکی بڵاوکردنەوە

«سەنتەری کارزان» چەمچەماڵ ، پشت بازاڕی دۆلارەکە

٠٧٧٠٧٧٢٦١١٤

بنکەکانی بڵاوکردنەوە :

کتێبخانەی پێشین – هەولێر	کتێبخانەی کاروانی زانست – کفری
تۆمارگای شافعی – هەولێر	کتێبخانەی سوننە – سلێمانی
کتێبخانەی صهیب – کۆیە	کتێبخانەی الأثر – سلێمانی
کتێبخانەی دێرین – سۆران	کتێبخانەی زانستی بەسوود - کەلار
کتێبخانەی سیما –چەمچەماڵ	کتێبخانە و تۆمارگای بەهەشت - کەلار

سەرپەرشتی چاپ : کتێبخانە و تۆمارگای بەهەشت

کەلار – شەقامی سەرەکی – نزیک فلکەی ناوبازاڕ – تەنیشت چێشتخانەی شێروانە

٠٧٧٠١٥١٧٣٧٨

إِنَّ الحَمْـدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُـوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ·مَنْ يَهْـدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَـهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَـهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَـهَ إِلاَّ اللهُ وَحْـدَهُ لا شَرِيْكَ لَـهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ... أَمَّا بَعْدُ :

بەڕاستی شەو نوێـژ یەكێكە لـە پەرستـشە مەزنـەكان ، و نزیـك بوونەوە گەورەكان ، كەپیاو چاكە پێشینەكان خوایان لـێ ڕازی بێت بەردەوام بوون لەسـەری ، بە جۆرێك كـە ئەگـەر بڕۆیشتایەیتە شارێك لـە شارەكان لەسەردەمی ئەوانەدا گوێ بیستی دەنگیان دەبوویت لەشـەودا وەكو دەنگی شـارە هـەنگ ، هەریـەكێكیان لەماڵەكەی خۆیدا شەونوێژی دەكرد و هانی خێزان و منداڵەكانی دەدا لەسەر ئەم پەرستشە .

بەڕاسـتی شـەو نوێـژ چێژوشـیرینییەكی تایبـەتی هەیـە هـیچ كەس هەستی پێ ناكات كەسێك نەبێت كە لە تاریكایی شەودا پـێ یـەكانی ڕێـك كردبێـت لەبـەر خـوا خـەریكی خـوا پەرسـتن بێـت ، و سـكاڵای تاوانـەكانی بكـات ، وە مناجـاتی خـودا بكـات ، وە داوای بەهەشتەكەی بكات ، بە ئومێدی ڕەحمەتەكـەی بێت ، و لـە سـزاكەی بترسێت ، و پەنابگرێت لە ئاگرەكەی .

وە بەڕاستی ئـەم چـەند ووشـەیەم بۆ هەندێ بـرای موسـڵمانم نووسی بوو بەتایبەت هەندێك لاوی بۆ خـوا سوڵحاو ، ئەوانـەی كـە

كاردەكەن لە پێناوی سەرخستنی ئەم ئایینە و لەو پیناوەدا هەموو شتێكی بەنرخ و گران بەها دەبەخشن ، چونكە شەونوێژ جیهادی شاراوەیە ، وە كارێكە كە جێگای ڕەزامەندی خودایە ، وە هەوڵێكە كە خودا پاداشتی لەسەر دەداتەوە ، وە ئەوەی هانی دام بۆ نوسینی ئەم نامیلكەیە زۆری سكاڵای ئەو لاوانە بوو لە كەم تورخەمی كردنیان بوو بۆ شەو نوێژ ، لەگەڵ هەبوونی ویستێك بۆ هەستان بۆ شەونوێژ بەڵام كەم تەرخەمی دەیانگرێت لەم بوارەدا بۆیە جارێك هەڵدەستن بۆ شەونوێژ و چەند جارێك دەخەون و لەگەڵ ئەوەشدا ئەوان حەسرەتێك و پەشیمانێك دەنوێنن ، لەسەر ئەوەی كەلەدەستیان دەچێت لەو كردەوە گەورەیە ، وە پاداشتە گەورەیە ، تەنها لەبەر ئەو جۆرە لاوانە ئەم نامیلكەیەم نووسیوە لەخوای بەرز و باڵا دەست دەپاڕێمەوە كە سودبەخش بێت بۆ هەر كەسێك كە دەیخوێنێتەوە و چاوێ بەسەردا دەگێڕێت ، ئەو چێژەمان پێ ببەخشێت و ئەو شیرینیەشمان پێ كەرەم بكات ، بە ڕاستی خوای گەورە بیسەرە و وەڵامی داواكان دەداتەوە . وصل اللهم و بارك على محمد وعلى اله وصحبه و التابعين .

هەژارترین بەندە بۆلای خوا

وحيد عبدالسلام بالی

((فەزڵ و چاکەی شەو نوێژ))

بەڕاستی خوای گەورە وەسفی لەخواترسان دەکات و دەفەرمووێت : ﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ﴾ ، واتە : لەدونیادا چاکەکاربوون ئینجا چاکەکاری لە کارەکانیاندا ڕوون دەکاتەوە و دەفەرمووێت : ﴿ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴾[1] .

(الحسن البصري) – ڕەحمەتی خوای لێ بێت– دەفەرمووێت : بەرگەی نارەحەتیەکانی شەونوێژیان گرتووە ، بەشەو ناخەون کەمێك نەبێت ، وە چالاك بوون تا گەشتە ئەوەی شەونوێژەکەیان درێژ کردەوە بۆ پارشێو ، وداوای لێ خۆشبونیان لە پارشێودا کردووە .

هەروەها خوای گەورە وەسفی ئیمانداران دەکات و دەفەرمووێت: ﴿ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ * تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ ﴾[2] مەبەست لەمە شەونوێژ و وازهێنانە لە خەوتن و پاڵ کەوتن لەسەر جێگای نەرم و خۆش .

---

[1] - سورة الذاريات من الآية (١٥ – ١٨) .

[2] - تفسير القرآن العظيم (٤ / ٢٥٠) .

ئینجا خوای گەورە دەفەرموویێت: ﴿ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴾ واتە: لەترسی توندی سزا و بە ئومێدی زۆری پاداشتی[٣] .

ئەدی چۆن شەو نوێژ ناکەن ، لەکاتێکدا پێشەواو سەروەریان پێغەمبەر ﷺ ئەوەندە شەونوێژی دەکرد هەتاوەکو پێیەکانی دەئاوسان ، هەر وەکو(عبدالله ی بن رواحه) – ڕەحمەتی خوای لێ بێت – وەسفی دەکات و دەڵێت:

وفينا رسول الله يتلو كتابه

إذا انشق معروف من الصبح ساطع

أرانا الهدى بعد العمى فقلوبنا

به موقنات أن ما قال واقع

يبيت يجافي جنبه عن فراشه

إذا استثقلت بالمشركين المضاجع

واتە : پێغەمبەری خوامان ﷺ تێدایە کتێبەکەی دەخوێنێتەوە تاکو بەرە بەیان ، هیدایەتی پێنیشان داین لەدوای کوێری و گومڕای ، بۆیە دڵەکانمان یەقینی هەیە کە ئەوەی دەیڵێت ڕوودەدات ،

[٣] - راجع تفسير القران العظيم (٣ / ٤٦٨) .

شەوان ئەو لە شوێن نوستنەكەی دوور دەكەوێتەوە لە كاتێكدا بێ باوەڕان لە شیرینی خەودان .

پاشان خوای گەورە باسی پاداشتی دەكات و دەفەرمووێت : ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاء بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾[٤] ، واتە : هیچ كەسێك گەورەیی ئەو شتە نازانێت كە خوای گەورە شاردویەیتەوە لە بەهەشتەكاندا لە خۆشی نەبڕاوەی بەردەوام كە هیچ كەس هاوشێوەی ئەو خۆشیانەی نەبینیوە ، لەبەر ئەوەی كردەوەكانیان شاردۆتەوە بۆیە خوای گەورەش ئەو پاداشتە گەورەیەی بۆیان شاردۆتەوە ، پاداشتێك بە پێی كردەوەكانیان چونكە پاداشت لە جۆری (ڕەگەزی)كارە(الجزء من جنس العمل).

پێشەوا (الحسن البصری) ـ ڕەحمەتی خوای لێ بێت ـ دەفەرمووێت : كەسانێك كردەوەكانیان شاردەوە لە خەڵكی و خوداش پاداشتێكی شاردۆتەوە بۆیان كە نەچاو بینیویەتی و نەبەخوتورەی دڵی هیچ كەسێكدا هاتووە .[٥]

هەروەها خوای گەورە لە سیفەتی بەندەكانی خۆیدا (عباد الرحمن) دا دەفەرمووێت : ﴿ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴾[٦] ،

---

[٤] - سورة السجدة الآية (١٥ – ١٧) .

[٥] - راجع تفسير القران العظيم (٣ / ٤٦٩) .

[٦] - سورة الفرقان الآية (٦٤) .

واتە : شەوەكانیان بە خودا پەرستن زیندوو دەكەنەوە ، بۆیە ئەوان بێدارن و نەخەوتوون لە كاتێكدا خەڵكانی تر نووستوون و بەئاگان لەكاتێكدا خەڵكانی تر بێ ئاگان و غافڵن ، لەبەر ئەوەی ئەوان بەتەنها خوایان خۆش ویستووە بۆیە چێژیان لە موناجاتی پەروەردگار وەرگرتووە .

بەراستی سەبارەت بەوان جوانی فەرمووە :

امنع جفونك أن تذوق مناما   وأذر الدموع على الخدود سجاما

واعلم بأنك ميت ومحاسب   يامن على سخط الجليل أقاما

لله قوم أخلصوا في حبه   فرضي بهم واختصهم خداما

قوم إذا جنّ الظلام عليهم   باتوا هنالك سجدا وقياما

خمص البطون من التعفف ضمرا   لايعرفون سوى الحلال طعاما

واتە : لە چاوەكانت خەو قەدەغە بكە ، فرمێسك برێژە و با بەسەر گۆناكاندا بێتە خوارێ ، و بزانە بە ڕاستی تۆ دەمریت و لێ پرسینەوەت لەگەڵ دەكرێت ، ئەی ئەو كەسەی لەسەر توڕەیی خودا بەردەوامیت ، خودا خەڵكانێكی هەیە كە بەڕاستی ڕاستگۆبوون لە خۆشەویستنیان بۆی ، و خواش لەوان ڕازی بووەو كردونی بە خزمەتكاری خۆی ، كەسانێكن كەتاریكی شەویان بەسەردا دێت

بەسوجدە و وەستان بەسەر دەبەن ، وە رگیان نىيەو لاوازن چونكە جگە لە حەلاڵ هیچ خواردنێكی تر ناناسن .

وە لە (عبدالله بن سلام)ـەوە– خوای لیٚ ڕازی بیٚت – كە پیٚغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : " أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا بالليلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ "[7] ، واتە : ئەی خەڵكینە سلام لەیەكتر بكەن ، وە خواردنی بەهەژاران بدەن ، وە لەكاتێكدا كەخەڵك نوستون ئێوە نوێژ بكەن ، لەپاداشتدا بەئاسوودەیە دەڕۆنە بەهەشتەوە .

لەم فەرموودەیەدا پیٚغەمبەر ﷺ ڕوونی دەكاتەوە كە شەونوێژ هۆكارێكە لە هۆكارەكانی چوونە بەهەشتەوە بۆیە برای موسڵمانم – خوا سەركەوتووت بكات– دەستی پیٚوە بگرە ، چونكە شەونوێژ كلیلی خۆش بەختىیە . بەڵكو نوێژی شەو لە نوێژە سوننەتەكانی ڕۆژ چاكترە ، لەبەر ئەوەی نوێژی شەو نزیكترە لە كزۆڵی (خشوع) ونیەت پاكیەوە (الاخلاص) .

هەربۆیە پیٚغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموویٚت : " أفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمضَانَ شِهْرُ اللّهِ الُمحَرَّمُ ، وأفْضَلُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الفَرِيضَةِ صَلاَةُ اللّيْلِ"[8] .

---

[7] – رواه الترمذي (٤ / ٦٥) وقال حديث صحيح . صححه الألباني في الصحيحة (٨ / ١٧٦) ، والإرواء (٣ / ٢٩٣) ، وصحيح الترغيب (٦١٢) ، وتخريج فقه السيرة (٢١٣) .

[8] – روه مسلم (٨ / ٥٤ نووي) عن أبي هريرة .

واتە: چاكترین ڕۆژوو لە دوای ڕەمەزان مانگی خوایە كە موحەڕەمە ، وچاكترین نوێژێكیش لەدوای نوێژە فەرزەكان شەو نوێژە .

وە شەو وەرزی دابەزینی ڕەحمەت و بەخشینەكانی خودای زەوی و ئاسمانەكانە ، وە كاتێكی چاك و پیرۆزە بۆیە بەغەنیمەتی بزانە و لە دەستی مەدە ، لە (جابر) ەوە – خوای لیٚ ڕازی بێت – دەڵێت : گویٚ بیستی پێغەمبەری خوا ﷺ بووم دەیفەرموو : " إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ إِلاَ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ"[٩] ، واتە : بەڕاستی لە شەودا كاتێك (ساتێك) هەیە هیچ پیاوێكی موسڵمان نایگاتیٚ و تیایدا داوای هەر چاكەیەكی دونیا و قیامەت بكات ئیلا خوای گەورە پێی دەبەخشێت ، ئەمەش لە هەموو شەوێكدا .

وە ئەگەر موسڵمان بیر لە پاداشتی شەو نوێژ بكاتەوە هەرگیز وازی لیٚ ناهێنێت ، لە (عبدالله بن عمرو بن العاص)ـەوە – خوایان لیٚ ڕازی بێت – لە پێغەمبەری خواوە ﷺ فەرمووی : " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَغُرَفًا يُرَى بُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا وَظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا ، فَقَالَ أَبو مَالك الأشعَري : يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنْ هِيَ قَالَ : لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ ، وَبَاتَ

---

[٩] – رواه مسلم (٦ / ٣٥ نووي) .

قَائِمـا وَانـاس نِيـام "[١٠] ، واتـە : لـە بەهەشـتدا ژووری وای تێدایـە لـە ناوەوەی دەرەوەی دەبینرێت و لە دەرەوەی ناوەوە دەبینرێت ، (ابو مالك) فەرمووی : بۆ كێیە ئەی پێغەمبەری خوا ؟ فەرمووی : بۆ ئەو كەسەیە كە گوفتار شیرینە ، و خواردن ئەبەخشێت ، وە شەو نوێژ دەكات كاتێك كە خەڵكانی تر خەوتوون .

وە بزانە – خوا بتپارێزێت – كە شەو نوێژ ڕێگەی پیاو چاكان و چاكە كارانە ، و هەڵوەرێنە بۆ تاوانی تاوانباران ، و هیدایەت و ڕێنموویيە بۆ خراپە كار و سەرپێچكاران ،لە (أبی امامە الباهلي)ـەوە– خوای لێ ڕازی بێت– دەڵێت : گوێ بیستی پێغەمبەری خوا ﷺ بووم فەرمووی : " عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْـلِ ، فَإِنَّـهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ ، وَهُوَ قُرْبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ ، وَمَكْفَرَةٌ لِلسَّيِّئَاتِ ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الإِثْـمِ "[١١] ، واتـە: دەست بگرن بەشەو نوێژەوە چونكە شەو نوێژ

---

[١٠] – رواه الطبراني في الكبير باسناد حسن قاله المنذري في الترغيب (٢ / ٢٤) وحسنه الهثمي في المجمع (٢ / ٣٥٤) ، صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (١ / ١٥٠) ، و (١ / ٢٣٠) .

[١١] – قال الهثيمي في الجمع (٢ / ٢٥١) : رواه الطبراني في الكبير والأوسط وفيه عبدالله بن صالح كاتب الليث .

قال عبدالملك بن شعيب : ثقة مأمون وضعفه جماعة من الأئمة . أ.هـ .

قلت : منهم النسائي والإمام أحمد وابن خزيمة ، ولكن وثقه آخرون مثل يحيى بن معين وابن عدي وأبو حاتم ، وقال المنذري في الترغيب (٦ / ٣٤٨) : قد روى عنه البخاري في صحيحه .

فمثل هذا حديثه لايترل عن مرتبه الحسن إن شاء الله تعالى ولذلك حسنه العراقي في تخـريج الأحيـاء (٤ / ٦٣٤) والحديث له طريق أخرى عند الطبراني في الكبير عن سلمان الفارسـي رضـي الله عنـه ، وفيـه

ڕەوشتی پیاو چاكانی پێش ئێوەیە ، و نزیك كەرەوەیە لە پەروەردگارتان ، و مایەی سڕینەوەی تاوانەكانە ، و دوورخەرەوەیە لە تاوان .

وەبزانە خوا ڕێنموویی بكات كە ڕێز و شكۆمەندی لە شەو نوێژدایە ، لە (سهل كوڕی سعد) - خوایان لێ ڕازی بێت - فەرمووی : جبریل هات بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : " یامحمد عش ما شئت فإنك میت ، واعمل ماشئت فإنك مجزى بە ، وأحبب ماشئت فإنك مفارقة واعلم أن شرف المؤمن قیامه باللیل ، وعزة استغناؤه عن الناس "[١٢] ، واتە : ئەی محمد هەرچەندە دەژیت بژی هەر دەبێت بمریت وە هەرچ كارێك دەكەیت پاداشتەكەی وەردەگریتەوە ، هەر كەست خۆش دەوێت خۆشت بوێ هەردەبێت لێی جیابیتەوە ، وە

عبدالرحمن بن سليمان قال الحافظ في التقريب (١ / ٤٨٢) صدوق يخطيء أ.هـ ومثل هذا حديثه حسن في الشواهد .

وللحديث طريق ثالثة عن بلال رضى الله عنه ، ولايصح لأن في إسناده محمد بن سعيد الشامي المصلوب وهو كذاب وضاع ، ولذلك روى الترمذي (٥ / ٣١٢) حديث أبي أمامه هذا وقال : هذا أصح من حديث أبي إدريس عن بلال .

قال الألباني (حسن لغيره) في صحيح الترغيب والترهيب (١ / ١٥١) والإرواء (٤٥٢) والمشكاة (١٢٢٧) .

[١٢] - قال الحافظ المنذري في الترغيب (٢ / ٢٣) : رواه الطبراني في الأوسط واسناده حسن ، حسنه الألباني الصحيحة (برقم ٨٣١) ٢ / ٤٨٣ .

بزانــە شــەرەفی ئیمانــدار شــەونوێژەکەیەتی ، وە دەوڵەمەنــدی و دارندەیی بەندە لەوەدایە کەپێویستی بەخەڵکی نەبێت .

وە ئەو موسوڵمانەی کە دەوەستێت لەشەودا شەونوێژ دەکات نزیکە لە خوای گەورەوە ، لـە (عمـر بن عنبسة) – خـوای لـیٚ ڕازی بێت – دەفەرمووێت: گویٚم لە پێغەمبەری خـوا ﷺ بـوو دەیفـەرموو: " أقرب مايكون الرب من العبد في جوف الليل الآخر فإن استطت أن تكـون ممن يذكر الله في تلك الساعة فكن "[١٣] ، واتە : نزیکترین کات و شوێنێك کـە خـوا لەبەنـدە نزیـك بێتـەوە لـەناو کۆتـای شـەودایە ، بۆیـە ئەگـەر توانیت لەوکەسانەبیت کە یـادی خـوا دەکـەن لـەو کاتـەدا (سـاتەدا) ئەوا لەوانبە .

خـوا بەرەکـەتی برژێنێـت بەسـەردا ئەگـەر یـەکێك بیـت لەوانـەی کـە شەونوێژ دەکەن ئەوا بەسە بۆ ئەوەی کەوا خوا خۆشی دەوێیت ، و جێی گومانی باش و وەسفی باش بێت لەلای .

لـە (أبـي الـدرداء)ـەوە – خـوای لێـی ڕازی بێـت – لـە پێغەمبـەری خواوە ﷺ فەرمووی : " ثَلاثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَـلَّ ، وَيَـضْحَكُ إِلَـيْهِمْ ، وَيَسْتَبْشِرُ بِهِمْ " : الَّذِي إِذَا انْكَشَفَتْ فِئَةٌ ، قَاتَلَ وَرَاءَهَا بِنَفْسِهِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ،

---

[١٣] – رواه الترمذي وقال : حسن صحيح غريب ، صححه الألباني في صحيح وضعيف الترمــذي بــرقم (٣٥٧٩) ٨ / ٧٩ ومشكاة ١٢٢٩ والتعليق الرغيب ٢ / ٢٧٦ .

فَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ ، وَإِمَّا أَنْ يَنصُرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَيَكْفِيهِ ، فَيَقُولُ : انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذا كَيْفَ صَبَّرَ لِي نَفْسَهُ !! وَالَّذِي لَهُ امْرَأَةٌ حَسْنَاءُ وَفِرَاشٌ لَيِّنٌ حَسَنٌ ، فَيَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ يَذَرُ شَهْوَتَهُ ، وَيَذْكُرُنِي وَلَوْ شَاءَ رَقَدَ !! وَالَّذِي إذا كَانَ فِي سَفَرٍ وَكَانَ مَعَهُ رَكْبٌ ، فَسَهَرُوا ثُمَّ هَجَعُوا ، فَقَامَ فِي السَّحَرِ فِي ضَرَّاءٍ وَسَرَّاءٍ" [١٤]

واتە : سێ كەس هەن كە خوای گەورە خۆشی دەوێن ، و بۆیان پێدەكەنێت و جێی گومانی باش و وەسفی باش بێت لەلای .

یەكەم : ئەگەر خۆی و كۆمەڵەكەی لەجەنگدا شكان ، خۆی بەتەنها دەگەڕێتەوە و دەجەنگێت تاوەكو شەهید دەبێت یان خوای گەورە سەری دەخات ، خواش دەفەرمووێت : سەیری ئەم بەندەیەم بكەن چۆن لەبەر ڕەزامەندی من ئارامی گرت .

دووەم : ئەو كەسەی كە ئافرەتێكی جوان و نوێنێكی نەرم و چاكی هەیە ، هەڵدەستێت لە شەودا نوێژ دەكات ، خواش دەفەرمووێت : واز لە شەهوەتی خۆی دێنێت و زیكر و یادی من دەكات ، و ئەگەر ویستی لێبێت دەنوێت .

---

[١٤] – قال الحافظ المنذري في الترغيب (٢ / ٣٣) رواه الطبراني في الكبير باسناد حسن ، صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب برقم ٦٢٩ (١ / ١٥٢) .

سێیەم : وە ئەو کەسەی کە ئەگەر لە سەفەرێکدا بوو ، وە کۆمەڵێك خەڵکی لەگەڵدا بوو ئەوان شەو نخوونی کرد ئینجا خەوتن ، وە ئەویش هەستا لەکاتی پارشێودا شەونوێژی کرد بەخۆشی یان ناخۆشی ، ئای چ مژدەیەکی گەورە ؟! ، وە پلەو پایەیەکی بەرزە ، کە بتوانرێت خۆشەویستی خودای گەورە بەدەست بێنیت ، دەتۆش خۆت بخەرە ریزی کردەوەکاران و خۆت بشوبهێنە بە پیاو چاکان و بە رێبازی لە خوا ترساندا برۆ ، وە جیهادی نەفسی خۆت بکە لەبەر رەزامەندی خوای گەورە ، بەڵکو بگەیت بە پلەو پایەی چاکەکاران ،، وە لە قیامەتیشدا لە براوەکان بیت ، بەڵکو ئاوات پێ بردن (الغبطة) دروستە لەکردەوە چاکەکاندا وەکو شەونوێژ و ئەوانی تر ، لە (عبدالله بن عمر)ەوە - خوای لێ رازی بێت - فەرمووی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَتْلُوهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ "[١٥] ، واتە : ئاوات خوازی ذییە لە دوو شتدا نەبێت یەکێکیان کەسێك خوای گەورە قورئانی پێبەخشیوە (واتە لەبەری کردووە) ئەویش لە کاتەکانی شەو رۆژدا نوێژی پێوە دەکات ، وە ئەوی تریشیان کەسێکە کە خوای گەورە

---

[١٥] - رواه البخاري (٩ / ٧٣ فتح) .

پارەو ماڵی پێ بەخشیوە ئەویش لەڕێگەی خوادا دەیبەخشێت لە كاتەكانی شەو ڕۆژدا .

وە لە (يزيد بن الاخنس)ـەوە – خوای لێی ڕازی بێت – كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " لا تنافس بينكم إلا في اثنتين : رجل أعطاه الله قرآنا فهو يقوم به آناء الليل والنهار ، فيقول رجل : لو أن الله أعطاني ما أعطى فلانا فأقول به كما يقوم فلان . ورجل أعطاه الله مالا فهو ينفق منه ويتصدق فيقول رجل مثل ذلك "[16] ، واتە: كێبڕكێ و پێشبڕكێ نیە لە دوو شتدا نەبێت كەسێك خوای گەورە قورئانی پێبەخشیوە ئەویش لە كاتەكانی شەو ڕۆژدا نوێژی پێ دەكات ، و كەسێكی تر دەڵێت : ئەگەر خوا ئەوەی بە فلانەكەس بەخشیوە بە منیشی ببەخشایەت منیش وەكو فلانەكەس نوێژم پێوە دەكرد ، وە كەسێك خوای گەورە ماڵی پێبەخشیوە ئەویش لێی دەبەخشێت و (صدقە)ی لێ دەكات ، كەسێكیش هەمان قسەی پێشو دەكات .

پێشەوا (الحسن البصري) – خوای لێ ڕازی بێت – دەڵێت : هیچ كردەوەیەك نازانین سەخت تربێت لە ناڕەحەتیەكانی شەو (شەونوێژ) وە بەخشینی ئەم ماڵ و سامانە ،

[16] – قال المنذري في الترغيب (٢ / ٣٦) رواه الطبراني في الكبير ورواية ثقات مشهورون ورواه أبو يعلى من حديث أبي سعيد نحوه باسناجيد . حسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب برقم (٦٣٦) (١ / ١٥٤) .

پاشان پێی وترا : ئەی بۆچی ئەوانەی شەو نوێژ ئەكەن لە هەموو خەڵك دەم و چاویان جوان ترە ؟ ئەویش فەرمووی : لەبەر ئەوەی تەنها لەگەڵ پەروەردگاردا بۆیە ئەویش ئەو نوورەی پێ بەخشیون

هەروەها (الفضیل بن عیاض) دەڵێت : ئەگەر نەتوانی بەشەو شەونوێژ بكەیت و بە ڕۆژیش بەڕۆژوبیت ئەوا بزانە كە (محروم)یت و تاوانەكان زۆر بوونە .

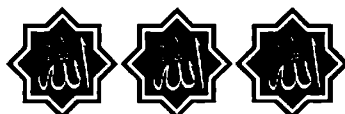
وە بزانە خوابەنوری ئیمان دڵەكەت ڕوناك بكاتەوە كەوا شەونوێژی مارەیی حۆرییە چاو گەشەكانە ، وەهەر كەس كردەوەی زیاتر بكات ، زیاتری بۆ هەیە ، وە خواش پاداشتی زیاتری هەیە .

هەروەها (مالك بن دینار) دەڵێت : شەوێكیان وێردەكەم لەدەس چوو و هەڵنەستام بۆ شەو نوێژ ، دەبینم لە خەودا ئەوە كچێكە بە جوانترین شێوەو پارچە كاغەزێكی بەدەستەوەیە و پێی وتم : دەتوانیت بیخوێنیتەوە ؟ منیش وتم : بەڵێ ، ئەویش كاغەزەكەی بە من دا دەبینم تیایدا نوسراوە :

ألهتك اللذائذ والإماني	عن البيض الأوانس في الجنان
تعيش مخلدا لاموت فيها	وتلهو في الجنان مع الحسان
تنبه من منامك إن خيرا	من النوم التهجد باقرآن

واتە : ئایا خۆشی و خۆزگە و ئاواتەكانی دونیا سەرقاڵی كردوویت (مشغول) لە حۆریە سپی‌یە هاودەمەكانی بەهەشت ، لەبەهەشتدا دەژیت بە هەتا هەتایی بە بێ مردن ، وە لەگەڵ حۆریەكاندا لەو بەهەشتانەدا ڕادەبوێرێت ، بێدار ببەوە لە خەوەكەت ، بەڕاستی لەخەو چاكتر شەونوێژ كردنە بە وە قورئان

هەروەها دەگێڕنەوە كە (أزهر بن مغيث)كە یەكێك بووە لەوانەی بەبەردەوامی شەونوێژیان كردووە (القوامين)ـە دەڵێت : لەخەومدا ئافرەتێكم بینی لە ئافرەتی دونیا نەدەچوو ، پێم ووت : تۆ كێیت ؟ ووتی : حۆریم ، پێم ووت : شووم پێبكە ، ووتی: لەگەورەكەم داوام بكە و مارەییم بدە ، منیش ووتم : مارەییەكەت چییە ؟ ووتی: درێژی شەونوێژ .

شەیتان مرۆڤ خامۆك وتەوەزل دەكات لەئەنجامدانی شەونوێژ

شەیتان زانای شەرو خراپەیە ، و ئەو چاك دەزانێت كە كاتێك بەندەیەك لە تاریكی شەودا بەتەنها لەگەڵ خوادا دەبێت ، وە عیبادەت لێی نزیك دەبێتەوە ، و هەردوو پێی ڕێك دەوەستێنێت لە گوێڕایەڵی ئەودا ، وە لە بەردەرگای خوادا كڕنووش دەبات ، ئەوا خوای گەورە ڕەتی ناكاتەوە ، بەڵكو وەری دەگرێت و و پلەو پایەی بەرز دەكاتەوە ، وئیمان و باوەڕی بەهێز دەكات ، جێگیر و دامەزراوی دەكات لەسەر ڕێگای ڕاست ، لەبەر ئەمانە هەمووی شەیتان ئەوپەڕی تێكۆشانی خۆی دەخاتە گەر بۆ تەمەڵ و تەوەزل كردنی مرۆڤ لە ئەنجامدانی شەونوێژ ، بۆیە ئەو سێ گرێ لە پشتی سەری ئادەمیزاد دەدات لەكاتی خەوتندا و لە شوێنی هەر گرێیەكدا ئەم وتەیە دادەنێت : شەوێكی درێژت لەپێشدایە بنوو .

لە (أبي هريرة)ەوە – خوای لێ ڕازی بێت – كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: " يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ يَضْرِبُ عَلَى مَكَان كُلَّ عُقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ ، عُقْدَةٌ فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ

كَسْلَانَ"[١٧] ، واتە : شەیتان لە پشتی مللی هەر یەكێكتاندا كاتێك دەخەوێت سێ گرێ لێ دەدات و لە شوێنی هەر گرێیەكدا ئەمە دادەنێت شەوێكی درێژت لەپێشدایە بنوو ، ئەگەر هەستا لەخەو زیكری خوای كرد گرێیەك دەكرێتەوە ، ئەگەر دەست نوێژی گرت گرێیەك دەكرێتەوە ، و ئەگەر نوێژی گرت گرێیەك دەكرێتەوە ، ، بۆیە ئەو ڕۆژە چالاك و ڕۆح سووك دەبێت ، ئەگەر پێچەوانەش بوو ئەوا ڕۆح قورس و تەمەڵ دەبێت .

پێشەوا (النووي) -ڕەحمەتی خوای لێ بێت- دەفەرمووێت : زانایان بیرو بۆچونیان جیاوازە دەربارەی ئەم گرێیانە(العقد) ، وتراوە : ئەوە گرێی ڕاستەقینەیە بەمانایگرێی جادوو لێ كردنی مرۆڤ و بەستنەوەی لە هەستان بۆ شەونوێژ ، خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴾ واتە : وەلە شەڕی ئەو ژنە ساحیرانەی كە فوو دەكەن بە گرێكاندا ، لەسەر ئەم بۆچوونە ئەو گرێیانە وتەیەكن شەیتان دەیڵێت و كاریگەریان هەیە لەسەر ساردكردنەوە (خاوكردنەوە) و تەمەڵ كردنی مرۆڤ هاوشێوەی كاریگەری جادوو .

---

[١٧] - رواه البخاري ومسلم .

هەروەها ووتراوە : لەوانەیە کردارێك بێت شەیتان دەیکات وەکو کرداری ئەو ژنە ساحیرانەکە فوو دەکەن بە گرێکاندا .

وە ووتراوە : (هو عقد القلب و تصميمة) واتە : لە سوربوون و جەخت کردنی دڵەوە هاتووە ، وەکو ئەوەی کە وەسوەسە لە دڵیدا دروست دەکات و پێی دەڵێت : ئەوە شەوێکی درێژت لەپێشەو دواکەوە لە هەستان .

هەروەها وتراوە : ئەمە خوازەیە (مجاز)ـە و (کنایە)یە لە خاوکردنەوەی شەیتان لە ئەنجامدانی شەونوێژ .

پێشەوا (الحافظ) لەکتێبی (الفتح) دا دەفەرمووێت : وە ووتەکەی (يضرب) واتە : بەدەستی دەدات لەو گرێیانە بۆ دڵنیابوون و قایم کردنی ئینجا ئەو قسەیە دەکات .

وە ئەم سێ سیفەتە تەنها غافڵ و بێ ئاگا دەستی دەکەوێت کە بە بێ زیکر یان بەبێ خوێندنی ئایەتی (الكرسي) دەخەوێت وە ئەگەر کەسێك بڵێت : کەگۆی فەرموودەکە (الفظ الحديث) گشتیيە(عام) بۆ بێ ئاگا (غافڵ) و جگە لەویش ، دەڵێم : بەڕاستی گشتگیری ئەم فەرموودەیە تایبەتکراوە (مخصص) بە فەرموودەکەی (ابو هريرة) کاتێك شەیتان پێی ووت :" إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فَإِنَّه لاَ يَزَالُ عَلَيْكَ مِنْ اللَّهِ حَافِظٌ وَلَا يَقْرَبَنَّكَ

شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ " واتە : ئەگەر چویتە سەر جێگاكەت ئەوا ئایەتی (آية الكرسي) بخوێنە چونكە لەلای خواوە پارێزەرێكت بۆ دێت و شەیتان نزیكت نابێتەوە هەتاوەكو ڕۆژ دەبێتەوە ، وە پێغەمبەریش ﷺ(اقرار)ی كرد بەوتەكەی فەرمووی " صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ "[١٨] ، واتە : ڕاستی پێی ووتی لەكاتێكدا خۆی درۆزنە .

وە پێشەوا (الحافظ ابن حجر) لە كتێبی (الفتح) بۆ ئەم بۆچونە ڕۆیشتوە كە دەڵێت : دەبێت بوترێت كە ئەمە تایبەتە بەو كەسەی كە ئایەتی (آية الكرسي) ناخوێنێت بۆ دەركردنی شەیتان.

پێشەوا (النووي) دەفەرموێت : مانای (فأصبح نشيطا طيب النفس) ئەوەیە كە چالاك دەبێت بە دڵشادبوونی بەوەی كە خوای گەورە سەری خستوە لە ئەنجامدانی عیبادەت و بەڵێنی پێداوە بە پاداشتەكەی ، لەگەڵ ئەوەی كە بەرەكەت دەخاتە نەفس و هەڵسوكەوتی و لە هەموو ئیش و كارەكانیدا ، لەگەڵ ئەوەی كە گرێ كانی شەیتان و تەوەزلێتی لەسەر لاداوە .

هەروەها پێشەوا (الحافظ) دەفەرموێت : وە ئەوەی دەردەكەوێت ئەوەیە كە نوێژی شەو نهێنیەكی تێدایە لە ڕۆح سوكی ئەگەر چی ئەنجام دەری نوێژ هیچ لەواتاكانیشی تێ ناگات .

---

[١٨] - رواه البخاري (٤ / ٤٨٧) ، (٦ / ٣٣٥) ، (٩ / ٥٥ فتح) معلقا تعليقا مجزوما به .

منیش دەڵێم: وە ئەمە ڕاست و حەقەو هیچ كەسێك هەستی پێناكات مەگەر كەسێك نەبێت كە شیرینی شەونوێژی چەشتبێت و دڵەكەی ئارامی گرتبێت بە نزیكی لە خواوە لەم ساتە خۆشیانەدا ، چونكە ئەوە شیرینیەك لە دڵدا بەجێ دێڵێت كە ئەگەر بەندەیەك هەڵبژاردن بدرێتە دەستی لە نێوان ئەم شیرینیە و هەموو موڵكی دونیا بێ گومان ئەم شیرینیە هەڵدەبژێرێت .

پێشەوا (النووي) دەفەرمووێت:

(إلا اصبح خبيث النفس كسلان) واتە : ئیلا روحی قورس و تەمەڵ دەبێت لەبەر ئەو گرێ یانەی كە شەیتان كە لەسەرێتی و كاریگەرە لەسەر خاوكردنەوە و دەست بەسەرگرتنیدا ، وەدەفەرموێت : وە ڕووكەشی فەرموودەكە (ظاهر الحديث) ئەوە دەگەیەنێت كە كەسێك هەر سێ شتەكە كۆنەكاتەوە : كە ئەوانیش زیكر و دەست نوێژ و نوێژكردنە ئەوا دەچێتە ڕیزی ئەوانەی كە ڕوح قورس و تەمەڵ دەبن .

وە ئامانجی شەیتان لەمانە هەمووی ئەوەیە كە بەندە لەشەو نوێژ سارد و خاوبكاتەوە و تەمەڵ و تەوەزەلی بكات بۆ ئەوەی بەدرێژایی ڕۆژەكەی بەئاسانی بەسەریدا زاڵ بێت ، وە ئەوەش لە

فێڵە پیسەكانی شەیتانە كە لە مرۆڤی دەكات ، بەڵام چۆن ئەم فێڵانە پووچەڵ دەبێتەوە ؟ بەچەند شتێك :

١- دەست نوێژ گرتن پێش خەوتن لەبەر ئەو فەرموودەیەی كە لە (الصحيحين)دا هاتووە كەوا پێغەمبەری خوا ﷺ بە (البراء بن عازب)ی فەرموو " إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ "[19] ، واتە : ئەگەر هاتیتە سەر جێگەكەت ئەوا دەست نوێژ بگرە وەكو چۆن دەست نوێژ بۆ نوێژ دەگریت .

٢- نوێژی (الوتر) ئەنجام بدەیت پێش خەوتن ئەگەر لەوە ترسایت كە بەئاگا نەیەیت بۆ شەونوێژ بەڵام ئەگەر لەسەر ئەوە ڕاهاتبویت كە لە شەودا هەستیت بۆ نوێژ ئەوا ئەمە چاكتر و جوانتر و باشترە ، (ابن عمر) - خوا لە خۆی و باوكی ڕازی بێت- دەفەرمووێت : هیچ كەسێك نیە ڕۆژی بەسەردا بێت و شەوەكەی نوێژی (الوتر)ی نەكردبێت ئیلا لەسەر سەریەوە گورسێك هەیە كە بەقەدەر حەفتا باڵە ، وە (الجرير) ئەو گورێسەیە كە لەغاوی ووشتری پێ دەكرێت ، وەكو بڵێیت شەیتان لەغاوی كردووە سەری گورێسەكەی بەدەستەوەیە و بۆ هەرچی شوێنێكی بوێت دەیبات .

---

[19] - رواه البخاري ومسلم .

٣- هەر دوو دەستت كۆدەكەیتەوە پێش خەوتن و (المعوذتين) واتە ﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴾ و ﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴾ی تێدا دەخوێنیت ئینجا فووی پێدا دەكەیت و چەندت پێكرا دەست بەسەر جەستەتدا دەسڕیت ، وە بەسەرت دەست پێ بكە وە ئەمە جێگیرە لە (صحيح البخاری) لە فەرموودەی عائیشە خوای لێ ڕازی بێت (مرفوعا)[20] .

٤- دوو ئایەتی كۆتایی (سورة البقرة) بخوێنە لەبەر ئەو فەرموودەیەی كە لە (الصحيحين) داهاتووە لە (أبي مسعود الانصاري)یەوە - خوای لێ ڕازی بێت - كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " الْآيَتَانِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَأَهُمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ "[21] ، واتە : دوو ئایەتی كۆتایی لە (سورة البقرة) هەر كەسێك بیانخوێنێت لەشەوێكدا كیفایەتێتی (بەسن) .

پێشەوا (النووي) دەڵێت : ووتراوە مانای (كفتاه) واتە : بەسێتی لە شەیتان ، وە دەڵێن: بەسێتی لە هەموو ئافات و تەنگ و چەڵمەیەك ، وە لەوانەیە هەموو ئەو مانایانە بگرێتەوە .

---

[20] - البخاري (١١ / ١٢٥ فتح) .
[21] - البخاري ومسلم .

پێشەوا (ابن القيم) - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - دەفەرمووێت : بۆچونی ڕاست لە ڕاڤەی (كفتاه) ئەوەیە : بەسێتی لە شەڕ و خراپەی هەموو ئەو شتانەی زیانی پێ دەگەیەنن .

٥- خوێندنەوەی سورەتێك لە قورئان لەبەر ئەو فەرموودەیەی (احمد و الترمذي) بەمەڕفوعی ڕیوایەتی دەکەن لە شداد بن أوس - خوای لێ ڕازی بێت - کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " ما من أمريء مسلم يأخذ مضجعه فيقرأ سورة من كتاب الله إلا بعث الله ملكا يحفظه من كل شيء يؤذيه حتى يهب "[٢٢] .

واتە : هیچ کەسێکی موسوڵمان نیە کە هاتە سەر جێگەکەی و سورەتێك لە قورئان بخوێنێت ئیلا خوای گەورە فریشتەیەکی بۆ دەنێرێت بیپارێزێت لە هەموو شتێك زیانی پێ بگەیەنێت هەتا وەکو لەخەو هەڵدەستێت.

٦- خوێندنەوەی (آية الكرسي) بە جوانی و بیرکردنەوە لە ماناکەی چونکە دەتپارێزێت لە شەیتان هەتاوەکو ڕۆژ دەبێتەوە وەکو پێشتر باس کرا .

[٢٢] - رواه الترمذي (٥ / ١٤٢) وأحمد وحسنه الحافظ في تخريج الأذكار ، ضعفه الألباني في ضعيف الترغيب والترهيب برقم : ٣٤٥ (١ / ٨٩) .

٧- (٣٣) جار (سبحان الله) و (٣٣) جار (الحمد الله) و (٣٤) جار (الله اكبر) بكە لەكاتی خەوتندا كە ئەویش جێگیر و (صحيح)ـە لە فەرموودەی (علي بن ابي طالب) لە (الصحيحين) دا .

٨- بەلای ڕاستتدا بخەوە و بڵێ " بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ "[٢٣] .

٩- ئینجا بڵێ " بِسْمِ اللهِ وَضَعْتُ جَنْبِي، اللهُمَّ اغْفِرْ لي ذَنْبِي وَأَخْسِئْ شَيْطَاني، وَفُكَّ رِهَانِي، وَاجْعَلنِي فِي النَّدِيِّ الأَعْلى "[٢٤] .

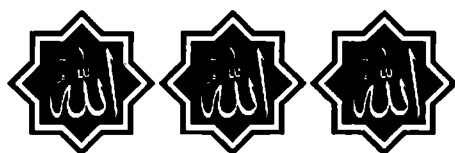
١٠- ئینجا یادی (زیكری)خوا بكە هەتاوەكو خەوت لێ دەكەوێت ، لە (جابر)ـەوە - خوای لێ ڕازی بێت - فەرمووی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : ئەگەر كەسێك چووە سەر جێگەی فریشتەیەك و شەیتانێك ڕووی تێ دەكەن ، و فریشتەكە دەڵێت : بەخێر و چاكە كۆتایی بەكارەكانت بێنە ، ئەگەر یاد و زیكری خوای كرد هەتاوەكو خەوی لێدەكەوێت ئەوا فریشتەكە شەیتانەكە دەردەكات و خۆی پارێزگاری لێ دەكات ، وەئەگەر لەخەویش هەستا فریشتەیەك و شەیتانێك ڕوی تێ دەكەن

---

[٢٣] - البخاري ومسلم .

[٢٤] - قال النووي في الأذكار (٧٧) رواه أبو داود باسناد حسن ، صححه الألباني المشكاة (٢٤٠٩) وصحيح وضعيف ابي داود برقم (٥٠٥٤) (١١ / ٥٤) وصحيح الجامع الصغير (٤٦٤٩) .

فریشتەكە دەڵێت : بەخێر و چاكە دەست پێبكە ، و شەیتانەكەش دەڵێت : بەشەڕ و خراپە دەست پێبكە و ئەگەر ووتی : " الحمد لله الذي أحيا نفسي بعد موتها ، و لم يمتها في منامها ، الحمد لله الذي يمسك التي قضى عليها الموت ويرسل الأخرى إلى أجل مسمى ، الحمد لله الذي يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ أَنْ تَزُولا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ الحمد لله الذي يمسك السماء أن تقع على الأرض إلا بإذنه " **ئەوا فریشتەكە شەیتانەكە دەردەكاتەو خۆی پارێزگاری لیٚ دەكات .**

گاڵتەكردنی شەیتان بەو كەسەی كە شەونوێژ پشت گوێ دەخات

ئەگەر شەیتان بەسەر بەندەیەكدا زاڵ بوو هەتاوەكو وای لێ كرد بە درێژی شەو بخەوێت هەتاوەكو دەركەوتنی سپێدە (الفجر) دەردەچێت ، ئەو كاتە گاڵتەی پێ دەكات ، و بەكەم و سووكی دەزانێت و میزدەكات بە گوێكانی بۆ ئەوەی كەڕیان بكات لە بیستنی خێروچاكە ، و كارتێكردنی ئامۆژگاریەكان ، وە بۆ ئەوەی دەرگاكانی زانست و دانایی لێ دابخات .

لە (عبدالله بن مسعود) – خوای لێ ڕازی بێت – فەرمووی : باسی پیاوێك كرا لە لای پێغەمبەری خوا ﷺ كە تاوەكو بەیانی خەوتووە ، ئەویش فەرمووی : ئەوە پیاوێكە شەیتان میزی كردووە بە گوێیدا یان بە گوێیەكانیدا .

پێشەوا (الحافظ) دەفەرموێت : وە بۆ چوونەكان جیاوازە دەربارەی ڕاڤەی (بول الشیطان) واتە : میزی شەیتان ، هەندێك دەڵێن : ئەوە لەسەر ڕاستیەكەیەتی (واتە : میزی ئاسایی)یە .

(القرطبي) و جگە لەویش دەفەرموون : هیچ ڕێگرێك نییە لەوە چونكە شتێكی مەحاڵ نییە ، چونكە جێگیر بووە كە شەیتان دەخوات و دەخواتەوە و جووت بونیش دەكات بۆیە هیچ ڕێگرێك نییە لەوەی میزیش بكات .

وە هەنـدێكیش دەڵـێن : ئـەوە (كنایـە)یـە لـە داخـستنی شەیتان بۆ گوێی ئەو كەسە كە دەخـەوێت و نوێـژ ناكات بـۆ ئـەوەی گوێی لـە زیكـر نـەبێت ، وە هەندێكیش دەڵێن : ئەوە (كنایـە)یـە لـە بەكەم زانینی شەیتان و سوكایەتی كردن بەو كەسە .

وەهەندێكی تریش دەڵێن : ئەوەیە كەشەیتان دەست دەگرێت بەسـەریدا و زاڵ دەبێـت ، و سـووكایەتی پـێ دەكـات هـەتاوەكو دەیگات بەوشوێنەی كە تایبەتە بە میزكـردن (واتـە : ئاودەسـت) ، چونكە عادەتی ئەو كەسەی كە سووكایەتی بە شتێك بكات ئەوەیە كە میزدەكات بەسەریدا .

ئیمامی احمد لە (الحسن البصري)یەوە ڕیوایەت دەكات كـە فەرموویـەتی : سـوێند بـەخوا میزەكـەی زۆر قورسـە ، وە (ابـن مسعود) -خوای لێ ڕازی بێت – دەفەرموێت : بەسە زەرەروزیـان و خراپـە بـۆ ئـەو كەسـەی كـە تـاوەكو بـەیانی دەخـەوێت و شـەیتان میزی كردبێت بە گوێدا .

خۆشەویسترین شەونوێژ لای خوای گەورە

بەڕاستی خوای گەورە ئیشی چاكەی خۆش ئەوێت – خۆشەویستێك كە شایستەی بەرزی و گەورەیی خودایە– وە بەندەی چاكەكاری خۆش دەوێت ، ئەو بەندەیەی خۆش دەوێت كە لەتاریكی شەودا هەڵدەستێت بە زەلیلی و كزۆڵی نوێژ دەكات ، بەڵام خوای گەورە خۆشەویستیەكی زیاتری هەیە بۆ شێوازێكی تایبەتی شەونوێژ ، هەروەكو پێغەمبەری خوا ﷺ باسی كردووە بۆمان لە (عبدالله بن عمر و بن عاص)ـە وە كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللّٰهِ صِيَامُ دَاوُدَ ، وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللّٰهِ صَلَاةُ دَاوُدَ ، كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا ، وكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ "[٢٥] . واتە : خۆشەویسترین ڕۆژووی سوننەت لای خودا ڕۆژووی (داود)ـە علیه السلام ، وە خۆشەویسترین نوێژی سوننەت نوێژی (داود)ـە ، كە ڕۆژێك بە ڕۆژوو دەبوو ڕۆژێكیش بە ڕۆژوو نەدەبوو ، وە شەونوێژەكەی بەو شێوەیە بوو كە تاوەكو نیوەی شەو دەخەوت (دەنوست) ، پاشان لە سێیەكی شەوەكەش نوێژی دەكرد و شەش یەكیشی دەنوستەوە ، ئەوەش ئەوە دەگەیەنێت كە ئەگەر گریمان نوێژی شێوان (العشاء)كاتژمێر هەشت و نیو دەبێت

---

[٢٥] – رواه السته إلا الترمذي .

، وە نوێـژی بـەیانیش كاتـژمێر پێـنج بێـت ، ئـەوا ڕاسـتەوخۆ دوای نوێژی (شیوان) عیشا دەنوێت (دەخەوێت) واتە نزیكەی كاتـژمێر نـۆ ئینجا نزیـك كاتـژمێر یـەكی شـەو هەڵدەسـتێت و نوێـژ دەكـەیت نزیكـەی دوو كاتـژمێر و نیـو پاشـان نزیكـەی كاتـژمێر سـێ و نیـو دەنویـت (دەخـەوێت)و پـێش نوێـژی بـەیانی بەچـەند دەقەیـەك هەڵدەسـتێت بـۆ ئـەوەی پـێش نوێـژی بـەیانی بەچـەند دەقیقەیـەك بەخەبـەر بێیتـەوە و نوێـژی بـەیانیت بەسـەردا نەیـەت و تـۆش خەوتبیت ، سودەكانی ئەم ڕێگەیە :

١- موسوڵمان بە ئاگایە و هەڵدەستێت بۆ نوێژی بەیانی

٢- بەردەوامی شەونخونی تاوەكو نوێژی بەیانی وا لـە ڕوخسار دەكات كە زەرد هەڵگەڕێت ، بەڵام ئەگەرمرۆڤ پێش نوێژی بـەیانی هەندێك خەوت ئەوا ئەو زەردییەی ڕوخساری نامێنێت هیلاكیەكەی لەسەر سووك دەبێتەوە

٣- كاتێك موسوڵمان دوای شەونوێژ دەنوێت (دەخەوێت) ئـەوا كـات و شـوێنێكی گونجـاوە بـۆ (الرؤيـا الـصالحة) واتـە : خـەونی چاكە ، وە خـەونی چاكەیش مژدەیەكـە لەلایـەن خـواوە بـۆ بەنـدەی ئیماندار ، لە (ابو هريـرة) - خوا لێی ڕازی بێـت - لـە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی " الرُّؤيَـا الـصَّالِحَةُ بُـشْرَى مِـنَ اللَّـهِ "[٢٦]، واتـە : خـەونی چاكە مژدەیەكی خۆشە لەلایەن خواوە

[٢٦] - البخاري ومسلم .

ژمارەی ڕكاتەكانی شەو نوێژ

شەو نوێژ بە دەست دێت ئەگەر بە دوو ڕكاتیش بێت هەر وەكو (ابن عباس) لە ڕاڤەی ئەم ئایەتە پیرۆزەدا ﴿ وَالَّـذِينَ يَبِيتُـونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًـا ﴾ دەفەرموویێت : هەرچ كەسێك دوو ڕكات یان زیاتر لە دوای نوێژی خەوتنان (العشاء) بكات ئەوا لەوكەسانەیە كە بەشەوهەستاوە و سوژدەی بۆ خوا بردووە[٢٧] .

وە لە(فضالة بن عبيد) و (تميم الداري) – خوایان لێ ڕزی بێت – كەپێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " من قرأ عشر آيات في ليلة كتب له قنطار ، والقنطار خير من الدنيا وما فيها ، فإذا كان يوم القيامة يقول ربك عز وجل : اقرأ وارق بكل آية درجة حتى ينتهي إلى آخر آية معه ، يقول الله عز وجل للعبد اقبض ، فيقول العبد بيده يا رب أنت أعلم ، يقول : بهذه الخلد وبهذه النعيم "[٢٨] .

واتە : هەركەسێك دە ئایەتی لە شەوێكدا بخوێنێت ئەوا (قنطار)ێكی بۆ دەنوسرێت ، وەهەر (قنطار)یكیش لە دنیا و

---

[٢٧] – تفسير القرطبي (١٣ / ٧٢) .

[٢٨] – قال الهثمي في المجمع (٢ / ٢٦٧) : رواه الطبراني في الكبير والأوسط وفيه إسماعيل بن عياش لكنه من روايته عن الشاميين وهي مقبولة مقبوله أ.هـ .

قلت : قبلها أحمد بن حنبل ويحيى بن معين والنسائي وغيرهم كما ذكر ذلك الحافظ في التهذيب (١ / ٣٢١) وبهذا يكون الحديث حسنا ، وحسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب برقم (٦٣٨) .

ئەوەی تیایەتی چاكتر و خێرترە ، وە كاتێك كە ڕۆژی قیامەت هات پەروەردگار (عزوجل) دەفەرمووێت : بخوێنەو بەرز بەرەوە بە هەر ئایەتێك پلەیەك هەتاوەكو دەگەیتە كۆتا ئایەتێك كەلەبەرت كردووە ، خوای گەورە بە بەندەكە دەفەرمووێت : بەندەكەش بەدەستی ئاماژە دەكات و دەڵێت : پەروەردگارا تۆ زاناتریت دەفەرموێت: بەمەیان نەمریە ، و بەوەشیان خۆشی نەبڕاوەیە .

وە لە (أبي سعيد الخدري) – خوا لێی ڕازی بێت – فەرموویەتی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :" إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيَا رَكْعَتَيْنِ جَمِيعًا كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ"[٢٩] .

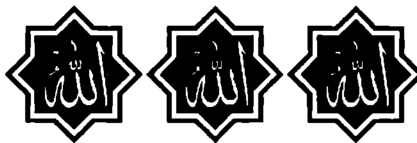
واتە : ئەگەر پیاو خێزانەكەی بەشەو بەئاگا هێناوە ودوو ڕكات نوێژیان پێكەوە كرد ئەوا لەو كەسانە دەنوسرێت كە زۆر زیكرو یادی خودا دەكەن .

وە لەبەر ئەوەیە كە پێغەمبەری خوا ﷺ هانی پیاو دەدات خێزانەكەی بە ئاگا بهێنەوە و ئافرەتیش پیاوەكەی بە ئاگا بهێنێتەوە بۆ شەو نوێژ و دوعای بۆ ئەوەیان كردووە كە ئەوەی تریان بەئاگا دێنێتەوە بەڕەحمەت ، (ابو هريرة) – خوا لێی ڕازی

[٢٩] – رواه أبو داود (٢ / ٣٣) باسناد حسن ، وصححه الألباني في صحيح أبي داود برقم (١١٦١) ١ / ٢٤٣ والمشكاة برقم (١٢٣٨) ١ / ٢٧٥ .

بێت – دەفەرمووێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی:" رَحِمَ اللَّهُ رَجُلا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ ، فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ ، وَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا ، فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ"[٣٠] .

واته : ڕەحمەتی خوا لە پیاوێك بەشەو هەستا شەونوێژی کرد و خێزانەکەشی بەئاگا هێنایەوە وە کە ئەگەر هەڵنەسا چەند پرژە ئاوێکی کرد بە دەم و چاویدا ، ڕەحمەتی خوا لە ئافرەتێك بەشەو هەستا شەونوێژی کرد و مێردەکەشی بەئاگا هێنایەوە وە کە ئەگەر هەڵنەسا چەند پرژە ئاوێکی کرد بە دەم و چاویدا .

[٣٠] - رواه أبو داود (٢ / ٣٢) باسناد صحيح، وصححه الألباني في صحيح سنن أبي داود برقم (١١٦٠)

چەند دیمەنێك لە شەونوێژی پێشینی پیاوچاكان
- ڕەحمەتی خوایان لێ بێت -

١- لە (انس)ەوە - خوا لێی ڕازی بێت - فەرمووی : " دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ فَقَالَ مَا هَذَا ؟ فَقَالُوا : هَذَا حَبْلٌ لِزَيْنَبَ تَطرَد عَنْ نفسهَا النعاس ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : حُلُّوهُ ، لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَرقُدْ "[٣١] .

واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ هاتە مزگەوتەوە و بینی كەوا گورێسێك هەڵواسراوە لە نێوان دوو كۆڵەكەدا ، فەرمووی : ئەمە چیە ؟ ووتیان : ئەم گورێسە هی زەینەبە خەو لە خۆی دەڕەوێنێتەوە ، فەرمووی : بیكەرەوە باوەكو كەسێكتان تاوەكو چالاكەو توانای هەیە نوێژ بكات و كە توانای نەما با بخەوێت ، وەلەم فەرموودەیەوە ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە كە پێشینی چاكەكار تا چ ڕادەیەك تێكۆشاون ئەوەتا دایكی ئیمانداران زەینەب- خوا لێی ڕازی بێت - گورێسێك دەبەستێت بەدوو كۆڵەكە لە كۆڵەكەكانی مزگەوتەوە و شەو نوێژ دەكات و كاتێك خەوەنوتكە بیبردایەتەوە هەڵدەستاو خۆی هەڵدەواسی بەم گورێسەوە بۆ ئەوەی خەوەكەی بڕەوێتەوە .

---

[٣١] - متفق علیه .

٢- وەلە (عبد الله ابي بن قيس)ـەوە دەفەرموویت : ڕۆشتم بـۆ لای دایكـی ئیمانـداران (عائیـشة) - خـوای لـیٚ ڕازی بێـت - فــەرمووی : ئــەی عبــد الله واز لــە شــەونوێژ مەهێنــە ، چــونكە پێغەمبـەری خـوا ﷺ هـەرگیز وازی لـیٚ نـەهێنا، وە كاتێـك نـەخۆش یان بیٚتوانا ببوایە ئەوا بەدەنیشتنەوە نوێژی دەكرد .

٣- وەهەروەها لە (عبد الله بن قيس)ـەوە كەوا پرسیار كرا لە دایكی ئیمانداران (عائیشة) - خـوای لـیٚ ڕازی بێت - كردووە ئایا پێغەمبـەری خـوا ﷺ بەدەنگی بـەرز شـەونوێژی دەكرد یـان بـە نهێنی ؟ فەرمووی : هەمووئەوانەی دەكرد .

٤- وەلە (مستدرك الحاكم بسند صحيح) كـەوا پێغەمبـەری خــوا ﷺ تــیٚ پــەڕی بــەلای ابــو بكــر- خــوای لــیٚ ڕازی بێــت - شەونوێژی دەكرد و دەنگی نزم كردبوەوە ئینجا بەلای عمـر- خـوای لیٚ ڕازی بێت - تێپـەری نوێـژی دەكـرد و دەنگـی بـەرز كردبووەوە و پرسیاری لە (أبو بكر) كرد ووتـی : ئەی پێغەمبـەری خـوا ﷺ وام كردووە كە ئەوەی موناجاتی دەكـەم دەنگم دەبیسێت ، و پرسیاری لە عمر كرد ووتی : بۆ ئەوەی شـەیتان ڕاو بنـێم و خـەوتوان بـە ئاگـا بێنمـەوە ، پێغەمبـەری خـوا ﷺ بـە ابو بكـری فـەرموو : هەنـدێك دەنگـت بەرز بكەرەوە بە عمریشی فەرموو: هەندێك دەنگت نزم بكەرەوە .

٥- وەلە (موطأ الامام مالك) لە عبد الله بن عمر - خوایان لێ ڕازی بێت - فەرمووی : عمر بەشەو شەونوێژی دەکرد هەتاوەکو دەگەیشتە کۆتای شەو ئەو کات خێزانەکەی بە ئاگا دەهێناو ئەم ئایەتەی دەخوێند کاتێك خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَّحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى ﴾

٦- وەلە (صحیح البخاري و مسند احمد) لە (ابي عثمان النهدي)یەوە فەرمووی: لە ماڵی (ابو هريرة) حەوت شەو میوان بووم بینیم خۆی و خێزانەکەی و خزمەتکارەکەی شەویان کردبوو بە سێ بەشەوە خێزانەکەی سێ یەکێك ، و خزمەتکارەکەی سێ یەکێك و (ابو هريرة)ش سێ یەکێك

٧- وەلە (تذكرة الحفاظ) (للذهبي): کەوا (سليمان التيمي) دوو خێزانی هەبووە لەگەڵ خێزانەکانیدا شەویان دەکرد بە سێ بەشەوە

٨- وە (الحسن بن صالح وهو من رجال مسلم) خۆی و براکەی و دایکی شەویان دەکرد بە سێ بەشەوەو ، کاتێك کە دایکی مرد خۆی و علی برای شەویان دەکرد بە دوو بەشەوەو کە براکەی مرد خۆی بەتەنها شەونوێژی دەکرد .

٩- وە (الحسن بن صالح)ـە كەنیزەكێكی هەبوو و فرۆشتی و لەشـەودا خـاوەن ماڵەتازەكـەی لەخەوهەڵسـاند ووتیـان : نوێـژی بەیانیـە ؟ ووتـی : نـەخێر ، ئـەی شـەونوێژ ناكـەن ؟! ووتیـان : ئێمـە هەڵناسین بۆ نوێژی بەیانی نەبێت و ئەویش هات بۆ لای (الحسن) بەگریانـەوە ، ووتـی : بمگەڕێنـەوە تۆمنـت فرۆشـتوە بـە كەسـانێك نوێژە فەرزەكان نەبێت هیچ نوێژێك ناكەن ئەویش گەڕاندیەوە .

١٠- (محمد بن واسع) كاتێك كە شەو دادەهـات هەڵدەسـتاو شەونوێژی دەكرد ، خێزانەكەی دەڵێت : حـاڵی وەكـو حـاڵی كەسـێك وابوو كە هەموو خەڵكی ئەم دنیایەی كوشتبێت .

١١- (ابـو سـليمان الـداراني) دەفـەرمووێت : سـوێند بـەخوا ئەگەر شەونوێژ نەبێت حەزم لەم دنیایـە نـەدەكرد ، سـوێند ئەوانـەی لەشەودا شەونوێژ دەكەن لـەتام و چێژێكی زۆر خۆشـتردان لەوانـەی كەلەگەمەو گاڵتەو ڕابواردنـدان ، وە بەڕاسـتی چەند سـاتێك بە سـەر دڵدا تێدەپەرێت كە تيایدا دڵ سـەما دەكـات بـە خۆشـی یـادی خـوا ، ئەو كات دەڵێم : ئەگەر بەهەشتیەكان لەخۆشیەكی ئاوەها دا بن ئەوا بە ڕاستی لە خۆشیەكی زۆر گەورەدان .

١٢- (ريـاح بـن عمـرو القيـسي) كـە یەكێكـە لـە تابعیـە بەرزەكان ژنێكی هێنا كە نـاوی (ذؤابة) بـوو كاتێك كـە ڕۆژ بویـەوە

ویستی تاقی ئەم ئەم ئافرەتە بكاتەوە بینی كەوا هەویر دەشێلێت پێی ووت : كەنیزەكێكت بۆ نەهێنم ؟ ئەویش ووتی: من مێردم بە ریاح كردووە نەوەك ستەم كارێكی مل هوڕ ، وەكاتێك شەو داهات (ریاح) خۆی كرد بەخەوتوو و ئافرەتەكەی هەستاو چارەكێكی شەو شەونوێژی كرد و ووتی : ئەی ریاح هەستە ، ئەویش ووتی: هەڵدەستم ، وەلەناو جێگەكەی هەڵنەستاو خەوت ، وەچارەكی دووەمی شەویش نوێژی كرد و ووتی: ئەی ڕیاح هەستە ، ئەویش ووتی : هەڵدەستم لەناو جێگەكەی هەڵنەستاو خەوت ، وە چارەكی سێیەمیش بەسەر چوو ، ووتی: ئەی ریاح هەستە ئینجا لە چارەكی چوارەمی شەودا ووتی : ئەی ریاح سەربازەكان مۆڵگەی خۆیانیان ئامادەكرد و چاكەكاران سەرفراز بوون ، خۆزگە دەمزانی كێ منی هەڵخەڵەتاند بە تۆ ؟! وە ئەم ئافرەتە كاتێك شەو بهاتایە بەجوانترین شێوە خۆی دەڕازاندەوە ئەگەر مێردەكەی پێویستی پێی بوایەت لەگەڵی دەبوو، دوای ئەوە خۆیان سەرقاڵ دەكرد بە عیبادەت كردنەوە .

١٣- (ابـو اسـحاق الـشيرازي) كاتێـك شـەو دادەهـات هەڵدەستاو موناجاتی خوای دەكرد و دەیووت :

لبست ثوب الرجا والناس قد رقدوا

وقمت أشكو إلى ملاي ما أجد

وقلت ياعدتي في كل نائبه

ومن عليه في كشف الضر أعتمد

أشكو إليك أمورا أنت تعلمها

مالي على حملها صبر ولا جلد

وقد مددت يدي بالذل معترفا

إليك ياخير مامدت إليه يد

فلا تردها يارب خائبة

فبحر جودك يروى كل من يرد

دوبارەی دەكردەوەو دەگریا .

١٤- دەگێڕنەوە كەوا (مالك بن دينار) شەوێك هەتا بەیانی ئەم ئایەتەی دوبارە دەكردەوە كاتێك خوای گەورە دەفەرمووێت :

﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ .

الْمُحْسِنِينَ ﴾ ، واتە : ئەوانەی تێكۆشاون لە پێناوماندا ڕێنموویيان دەكەين بۆ ڕێگەكانمان ، وە خوای گەورە لەگەڵ چاكەكاران و پشتيوانيانە .

٣- پەرستشی (عيبادەتی) شەو تێڕامان و تێگەيشتن و بيركردنەوەيەكی زياتری تێدايە ، چونكە مێشك بەتالە و هيچ ئيش و كارێكی تێدا نیيە ، بۆيە دڵ و زمان پێكەوە هاوجووتن (متفقن) لەسەر تێفكرێن (تدبر) و تێ گەيشتن .

٤- شەو وەرزی داباريني ڕەحمەت و دابەزينی خوای زەوی و ئاسمانەكانە ، بۆيە عيبادەت تێدا گەورە دەبێت ، وە ئەم شوێنەوارە گرنگەشی هەيە لەسەر نەفس چونكە كاتێكی چاكە .

٥- عيبادەتی شەو چەندين پلە مرۆڤ بەرزدەكاتەوە ، چونكە دووشت پێكەوە كۆدەكاتەوە بەتاڵ بوونی دڵ لە هەموو خراپەكاريەك ئەويش بە لێ خۆش بوونی تاوانەكان ؛ وە ڕازاندنەوەی بەدەست كەوتنی چاكەكان .

سودەكانی شەو نوێژ

١- بەڕاستی ئەگەر بەندە لە شەودا هەستا و پێیەكانی ڕێك كرد بۆ پەروەردگاری بە زەلیلی و كزۆڵی ، ئەوا ڕاوەستانی ڕۆژی قیامەتی لەسەر ئاسان دەبێت كە هەموو خەلك وەستاون لەبەردەم (رب العالمین) ، وە هەركەسیش لێرەدا ئارام و واستراحەت بووبێت لەوێ هیلاك دەبێت و پادشت لە ڕەگەزی (جنسی) كردەوەیە .

٢- هەر كەسێك شەونوێژی زۆر بكات لە پیاوان بێت ئەوا خوای گەورە حۆرییە چاوگەشەكان دەكات بە خێزانی لە بری ئەوەی كە وازی لە جێگەی (نووین) و خێزانی جوانی هێناوە و خەریكی عیبادەتی پەروەردگاری زەوی و ئاسمان بووە .

٣- تەندروستی جەستەی ئەو كەسەی شەونوێژ دەكات و بێ گەردی و پاكی ڕۆحی و درەوشانەوەی دەم و چاوی ، بە (الحسن البصري) - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - ووترا : بۆچی ئەوانەی شەو نوێژدەكەن جوانترین دەم و چاویان هەیە ؟ ئەویش فەرمووی : لەبەر ئەوەی بەتەنها لەگەڵ خواكەیان دا بوون بۆیە لە نوری خۆی پێ بەخشین .

٤- كردنەوەی گرێ كان و سەركەوتنە خوداییەكان و ئیلهامە گەورەكان هەموویان بەهۆی شەونوێژەوە بەدەست دێن ، هەر وەكو

خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ ، واتە : ئەوانەی تێكۆشاون لە پێناوماندا ڕێنموویيان دەكەین بۆ ڕێگەكانمان .

(سري السقطي) دەڵێت : (سوودەكان لە تاریكی شەودا دێن) ، وەچەند زانا تێگەیشتنی بۆ مەسەلەیەك لێی داخرابوو و هەستاو موناجاتی لەگەڵ خودای خۆیدا كرد لە تاریكی شەودا و هەموو دەرگاكانی تێگەیشتنی بۆ كردۆتەوە ، وە ئەو شتەی كە زۆر قورس و نارەحەت بوو پێشتر بۆی ئاسان كرد .

٤- وە خوای گەورە دڵی شەونوێژكەران شاد و خۆش دەكات بە بینینی (وجهه الكريم) لە ڕۆژی قیامەت .

پێشەوا (الحسن البصري) - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - دەفەرموێت: ئەگەر عابیدەكان بزانن كە خوا نابینن ئەوا دەتوێنەوە.

ئادابەكانی شەونوێژ

١- پێش نووستن دەست نوێژ بگرەو نییەتی ئەوەت هەبێت كە هەلسیت بۆ شەونوێژ ، چونكە ئەوەتا یەكێك لەهاوەلآن دەفەرمووێت : بەڕاستی من بەتەمای پاداشتی نووستنەكەمم هەروەكو چۆن بەتەمای شەونوێژەكەمم .

٢- نییەتی ئەوەت هەبێت لەنووستنەكەت كەوا پشوویەك وەربگریت بۆ ئەوەی بتوانیٚ هەستیت بۆ شەونوێژ ئەوا پاداشت لەسەر نووستنەكەشت وەردەگریت .

٣- زیكری خوا بكە كاتێك لەخەو هەڵدەسیت ، لە (عبادة بن الصامت) - خوای لیٚ ڕازی بێت - هاتووە كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " مَنْ تَعَارَّ مِنْ اللَّيْلِ " ، واتە : هەركەسێك شەو لەخەو هەستاو ووتی : " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ، ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي أَوْ دَعَا أُسْتُجِيبَ لَهُ ، فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قُبِلَتْ صَلَاتُهُ "[٣٣] ، ئینجا ووتی : خوایە گیان لەتاوانەكانم خۆشبە ، یاخود نزای كرد ئەوا نزاكەی وەرگیراوە ، وە ئەگەر دەست نوێژی گرت و نوێژی كرد ئەوا نوێژەكەی

---

[٣٣] - البخاري .

وەرگیراوە . هەروەها لە(ابو هريرة) – خوا لێی ڕازی بێت – كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إذا استيقظ أحدكم فليقل الحمد الله الذي عافاني في جسدي ، ورد علي روحي ، وأذن لي بذكره "[٣٤] ، واتە : هەر كەسێكتان لەخەو هەستا بابڵێت :" الحمد الله الذي عافاني في جسدي ، ورد علي روحي ، وأذن لي بذكره "

٤- كاتێك لەخەو هەڵدەسیت سیواك بكە ، چونكە لە پێغەمبەری خوا ﷺ جێگیر بووە كە دەم و ددانی بەسیواك پاك دەكردەوە كاتێك هەڵدەسا لەشەو .

٥- قورئان خوێندنی ناو نوێژەكەت بادەنگت زۆر بەرز نەبێت وە زۆریش نزم نەبێت ، واتە : مام ناوەند بێت ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ بەلای (أبو بكر) – خوا لێی ڕازی بێت – تێ پەڕی كە شەونوێژی دەكرد ، دەنگی نزم بوو و پێی فەرموو : هەندێك دەنگت بەرزبكەرەوە ، وە بەلای ئیمامی عمریش – خوا لێی ڕازی بێت – تێپەڕی دەنگی بەزر بوو پێی فەرموو: هەندێك دەنگت نزم بكەرەوە .

٦- دواتر ئەوە لەبیروهۆشی خۆتدا ئامادە بكەی كە خوای گەورە دادەبەزێتە ئاسمانی دونیا – دابەزینێك كە شایستەی گەورەیی پەروەردگارە – پاشان خوای گەورە دەفەرمووێت : ئایا

[٣٤] – رواه الحاكم وصححه ووافقه الذهبي والألباني في الكلم الطيب (٣٨) .

کەسێك هەیە داوای لێ خۆش بوون بکات تاوەکو لێی خۆش بم ؟ ئایا کەسێك هەیە بگەڕێتەوە و تەوبە بکات تەوبەی قەبوڵ بکەم ؟ ئایا کەسێك هەیە داوایەکی هەبێت وولآمی بدەمەوە ؟ ئایا کەسێك هەیە داوای ئەمە بکات و داوای ئەوە بکات ؟! بەتایبەتی لە سێ یەکی کۆتایی شەو .

٧- بیرکردنەوە و تێڕامان لەهەموو ئەو ئایەت و زیکرانەی کە دەیخوێنیت ، چونکە نوێژ ئەوەندەی قبوڵە کە ئاگات لێی لێ بووە و تێی گەیشتووی .

٨- دەست کردنی نوێژەکەت بەدوو ڕکاتی سووك هەر وەکو چۆن لە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْـلِ فَلْيَفْتَتِحْ صَلاَتَهُ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ "[٣٥] ، واتە : ئەگەر کەسێکتان هەستا بۆ شەونوێژ بابەدوو ڕکاتی سووك دەست پێ بکات ، لەوانەشە ئەو دوو ڕکات نوێژە بۆ ئەوە بێت سێ گرێ سحراوییەکەی شەیتان بکرێتەوە و بەندە گرجوگۆڵ بکاتەوە بۆ نوێژەکانی تر .

---

[٣٥] - رواه مسلم .

كرداره ئاسانكارییەكان بۆ شەونوێژ

بزانە برای موسوڵمان خوا سەركەوتووت بكات كە شەونوێژ لەقورسترین پەرستشەكانە لەسەر نەفس ، وە توندووتیژترینیانە لەسەر دڵەكان ، وەقورسترینیانە لەسەر جەستەكان ئیللا لەسەر كەسێك كە خوای گەورە بۆی ئاسان كردبێت ، وە لێرەدا چەند شتێك هەن كە ئەگەر بەندەی موسوڵمان دەستی پێوە بگرێت و ئەنجامی بدات ئەوا خوای گەورە شەو نوێژی بۆ ئاسان دەكات – إن شاء الله تعالى –

وە ئەم شتانەش دەبنە دوو بەشەوە :–

أ- امور ظاهرة : چەند شتێكی ڕووكەش و دەركەوتوو .

ب- واخرى باطنة : هەندێكی تریش ناوەكی و شاراوەیە .

یەكەم : كارە ڕووكەش و دەركەوتووەكان :

١- ئەوەیە كە بەندەی موسوڵمان نابێت زۆر بخوات و بخواتەوە ، دواتر خەو دای دەگرێت یان شەونوێژی لەسەر قورس دەبێت ، ووترا : خواردنی زۆر مەخۆ كە دەبێتە هۆی خواردنەوەی زۆر ، ئینجا خەوتنی زۆر و دواتر زەرەرێكی زۆر دەكەین ، وە لە (عبدالله بن محمد بن عبيد) بەسەنەدەوە لە (وهيب بن الورد)ـەوە

کە فەرموویەتی : پێمان گەیشتووە کە (إبلیس)ی پیس ڕۆژێکیان خۆی لە (یحیی کوڕی زکریا)دا

پێی ووت : بەڕاستی من ئەمەوێت ئامۆژگاریت بکەم ،

ئەویش ووتی : درۆ دەکەیت ، تۆ ئامۆژگاریم ناکەیت بەلاّم دەربارەی نەوەی ئادەم باسم بۆ بکە ؟

ووتی : ئەوان لای ئێمە سێ چینن :

چینی یەکەم : ئەمانە توندترین چینیانە لەسەرمان ، ئەمانە کەڕوویان تێ دەکەین و هانیان دەدەین بۆ تاوان کردن و تاوانیان پێ ئەنجام دەدەین ، ئینجا خۆی یەکلای دەکاتەوە بۆ داوای لێخۆشبوون و تەوبەکردن ، ئیتر هەرچی یەکەمان لێی بەدەست هێنابێت پوچەڵی دەکاتەوە ، ئینجا دەیگەڕێنینەوە – بۆ تاوان کردن – ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ تەوبەکردن و داوای لێخۆشبوون ، جا ئەمانە نە وامان لێ دەکەن بەیەکجاری وازیان لێ بهێنین ، وە ناتوانانین ئەوەی کە دەمانەوێت بەدەستی بهێنین ، بۆیە لەناڕەحەتییەکی زۆرداین لەگەڵیاندا .

جۆری دووەم : ئەوانەن کە بەدەستمانەوە وەکو تۆپ وان بەدەستی منداڵەکانیانەوە بەهەرجۆرێك بمانەوێت دەیانگرین و خۆیان داوە بەدەستمانەوە .

جۆری سێیەم : ئەوانەن کە وەکو تۆن پارێزراون (معصوم)ن ناتوانین هیچیان لێ بەدەست بهێنین .

یحیى فەرمووی : بەم پێیە توانیوتە هیچ شتێکت لەمنەوە دەست کەوتووێت ؟

ووتی : نەخێر ، یەکجار نەبێت خواردنیان بۆهێنایت منیش خواردنەکەم لات خۆش کرد هەتاوەکو زیاد لە پێویستت خوارد و ئەو شەوە خەوتیت و هەڵنەسایت بۆ شەونوێژ وەکو شەوانی تر ،

یحیى ووتی : هەرگیز تێر ناخۆم ،

(إبليس)ش ووتی : ئەوا منیش هەرگیز ئامۆژگاری نەوەی ئادەم ناکەم .

وە لە (ابن عباس)ەوە – خوا لێی ڕازی بێت – کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إِنَّ أَهْلَ الشِّبَعِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْجُوعِ فِي الآخِرَةِ غَدًا "[٣٦] ، واتە : بەڕاستی ئەوانەی بەردەوام لەم دونیادا تێرن ئەوانەن کە سبەینێ لەقیامەتدا برسین .

---

[٣٦] – رواه الطبراني باسناد حسن قاله المنذري في الترغيب (٤ / ١٢٩) وقال الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (حسن لغيره) برقم (٢ / ٢٤٥).

وە لـە (عمـر بـن الخطـاب)ـەوە – خـوا لێـی ڕازی بێـت – دەفـەرمووێت : ووریـای تێـری بـن ، بەڕاسـتی قورسـە لـەم دونیـادا و بۆگەنی لەدوای مردن .

وە (لقمان) بەكوڕەكەی دەفەرمووێت : ڕۆڵەكەم ئەگەر گەدە پڕبـوو ئـەوا بیروهـۆش دەخـەوێت ، وە ئەندامـەكان دادەنیـشن لـە عیبادەت كردن .

وە (أبو سليمان الداراني) دەفـەرمووێت : هـەر كەسێك تێـر بخوات شـەش ئافات ڕووی تـێ دەكـات : شیرینی موناجـاتی خـوای گەورە لەدەست دەدات ، وە توانای لەبەركردنی دانایـی نامێنێت ، وە لە بەزەیی هاتنەوەی خـەڵك بێبـەش دەبێـت ، چـونكە ئەگـەر تێربـوو وادەزانێـت هـەموو خـەڵكی تێـرن ، وە عیبـادەت قـورس دەبێـت ، وە شـەهوەتەكان زیـاد دەكـات ، وە هـەموو خـەڵكی بـەدەووری مزگـەوت دەسوڕێنەوە بەڵام تێرەكان بەدەووری زبڵدانەكان دەسوڕێنەوە .

وە (محمد بن واسع) دەفـەرمووێت : هـەر كەسێك خـواردنی كەم بوو دەتوانێت تـێ بكات و خەڵكیش تێبگەیەنێت ، وە بێگەرد و دڵ ناسـك دەبێـت ، وە بەڕاسـتی زۆر خـواردن خاوەنەكـەی قـورس دەكات لە زۆرێك لەو كارانەی كە ئەیەوێت ئەنجامی بدات .

وە (عمرو بن قيس) دەفەرمووێت : ووریای زۆر خواردن بن چونكە دڵ ڕەق دەكات .

وە (الحسن البصري) دەفەرمووێت : بەڵاكەی ئادەمی باوكتان خواردنەكەی بوو ، وە بەڵای ئێوەش هەر ئەوەیە هەتاوەكو ڕۆژی قیامەت .

وە ووتراوە : ئەگەر دەتەوێت جەستەت تەندروست بێت و خەوت كەم بێت ، ئەوا خواردنت كەم بكەرەوە .

وە (إبراهيم بن أدهم) دەفەرمووێت : هەر كەسێك سكی گرت ئەوا ئاینەكەی گرتووە ، وە هەر كەسێكیش برسێتی خۆی گرت ئەوا هەموو ڕەوشتە چاكەكانی گرتووە ، وە بەڕاستی سەرپێچی كردن خوا لەمرۆڤی برسیەوە دوورە ، وە لە تێریەوە نزیكە ، وە تێربوونیش دڵ دەمرێنێت .

وە (الشافعي) دەفەرمووێت : تێربوون جەستە قورس دەكات ، وە زیرەكی و تێگەشتن لادەبات ، وە خەو دەهێنێت و خاوەنەكەی خاو دەكاتەوە لەعیبادەت كردن .

پوختەی باس ئەوەیە كە خواردن كەم بكەیتەوە بەوەی كە پێش تێربوون واز لەخواردن بهێنێت ، وە نیشانەی ئەمەش ئەوەیە كەوازت هێناوە حەزم بكەیت نان بخویت .

٢- ئینجا بەرۆژ زۆر خۆی ماندوو نەكات بەو كارانەی كە ئەندامەكانی لەشی سست دەكات و دەمارەكانی لاواز دەكات چونكە ئەمە دەبێتە هۆی خەو لێ كەوتن .

٣- واز لە (القيلولة) نەهێنێت ، واتە : ساتێك خەو لەچێشتەنگان ، بۆ ئەوەی یارمەتی دەرێك بۆ هەڵسان بۆ شەو نوێژ ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " قيلوا ، فإنّ الشياطين لا تقيل "[37] ، واتە : (القيلولة) بكەن چونكە شەیتان (القيلولة) ناكات . هەروەها لە (سنن ابن ماجه بسند ضعيف)دا هاتووە (بەخواردنی پارشێو یارمەتی خۆتان بدەن بۆ رۆژووگرتن ، وە بە (القيلولة) كردنیش یارمەتی خۆتان بدەن بۆ شەو نوێژ كردن .

وە (الحسن البصري) - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - بەلای ئەوانەی كە لەبازاڕدا ئیش دەكەن و دەیفەرموو : گومانی ئەوە دەبەم كە شەوی ئەمانە شەوێكی خراپ بێت چونكە (القيلولة) ناكەن .

٤- واز لەسەرپێچیەكان بهێنیت چونكە ئەمە دڵ ڕەق دەكات و دەبێتە بەربەست لەنێوان دڵ و هۆكارەكانی ڕەحمەت ، چونكە ئەوەی تاوان بكات ناتوانێت سەركەوتوو بێت بۆ ئەنجامدانی شەو

---
[37] - السلسلة الصحيحة : (١٤٤٧) .

نوێـژ ، وە هـەر كەسـێك لـە ڕۆژیـدا چـاكەكار بێـت ئـەوا لەشـەویدا سەركەوتوو دەبێت .

وە پیاوێك بە(الحسن البصري) – ڕەحمەتی خوای لێ بێت – ووت : ئەی باوكی سعید بەڕاستی من نەخۆش نیم بەشەو ، حەز دەكەم شەو نوێژ بكەم و دەست نوێژەكەم ئامادە دەكەم ، بۆچی هەڵناسم بۆ شەو نوێژ ؟!(الحسن البصري) پێی فەرموو : تاوانەكانت كۆتی كردووی .

وە بە (عبدالله بن مسعود) – خوا لێی ڕازی بێت – ووترا : ئەوە بۆچی ناتوانین شەو نوێژ بكەین ؟ فەرمووی : تاوانەكانتان دووری خستونەتەوە .

٥- واز لە خۆش گوزەرانی زۆر بهێنیت لەجێگەی نووستن ، چونكە ئەمە بەربەستە لەبەر هەستان لەخەو بۆ شەو نوێژ ، ئەوەتا پرسیار لە (حفصة)ی دایكی ئیمانداران دەكرێت دەربارەی جێگەكەی پێغەمبەری خوا ﷺ ؟ ئەویش ووتی : لەخوریەكی زبر بوو دووقاتمان دەكرد و لەسەری دەخەوت ، شەوێك لەشەوەكان وویستم چوار قاتی بكەم بۆ ئەوەی جێگەكەی نەرمتر بێت ، بۆیە كردمان بەچوار قات ، كاتێك ڕۆژ بوویەوە فەرمووی : ئەوە چ جێگەیەكتان بۆ ڕاخستووم ئەم شەو ؟ ووتمان : جێگەكەی خۆتە

بەلاَم چوار قاتمان كرد بۆ ئەوەی نەرمتر بێت ، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : بگەڕێننەوە وەكو پێشتر وای لێكردم ئەم شەو هەڵنەستم بۆ شەو نوێژ [٣٨] .

هەروەها لە (عائيشة)ـەوە – خوا لێی ڕازی بێت – فەرمووی : " إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- الَّذِى يَنَامُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهُ لِيفٌ "[٣٩] ، واتە : بەڕاستی ئەو جێگەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ لەسەری دەخەوت لەپێستەیەكی خۆشەكراو بوو وە ناوەكەشی لەلیفی دار خورما بوو .

٦- وازهێنان لە لەقسەكردنی زیاد و بینینی زیاد ، چونكە ئەمانە دڵ ڕەق دەكەن و دووری دەخاتەوە لە پەروەردگار .

٧- زۆر زیكركردنی خوای گەورە ، چونكە زیكر ژیانی دڵەكانە ، وە خاوەنی دڵی زیندوو سەركەوتوو دەبێت بۆ شەو نوێژ – إن شاء الله – چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو كەسەی زیكر دەكات بەزیندووی شوبهاندووە ، كە بەڕاستی دڵی زیندووە ، وە ئەو كەسەی كە بێئاگایە لەزیكری خوای شوبهاندووە بەمردوو ، كە بەڕاستی دڵی مردووە ، لە (أبي موسى الأشعري) – خوای لێ ڕازی بێت – فەرمووی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " مَثَلُ الَّذِي

---

[٣٨] - رواه الترمذي في الشمائل (١٥٦) ضعفه الألباني في الضعيفة برقم (٤٢٢٣) .

[٣٩] - رواه مسلم في اللباس برقم (٢٠٨٢) .

يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ "[٤٠] ، واتە : نموونەی ئەو کەسەی کە زیکری خوا دەکات و ئەوەش کە زیکری ناکات نموونەی زیندوو و مردوو وایە .

٨- خواردنی حەلاڵ و دوورکەوتنەوە لەحەرام ، وە هەتاوەکو بەندە بەدوای حەلاڵدا بگەڕێت سەرکەوتووتر دەبێت ، (سهل بن عبدالله التستري) - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - دەفەرموێت : هەر کەسێك حەلاڵ خۆر بێت فەرمانەکانی خوا جێبەجێ دەکات بیەوێت یان نەیەوێت ، وە لە (أبو هريرة) - خوای لێ ڕازی بێت - کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : " إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ ﴿ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴾"[٤١] .

واتە : بەڕاستی خوای گەورە پاکە و پاکیش نەبێت وەری ناگرێت ، وە بەڕاستی خوای گەورە فەرمانی بەئیمانداران کردووە بەوەی کە فەرمانی بەپێغەمبەران کردووە کە فەرموویەتی : ﴿ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴾ .

---

[٤٠] - رواه البخاري ومسلم .

[٤١] - سورة المؤمنون (٥١) .

واتە : ئەی پێغەمبەران لەوەی كە پاك و چاكە بخۆن و ئیشی چاكە بكەن بەڕاستی من بەكردارەكانتان بەئاگام ، هەروەها خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾[٤٢] ، واتە : ئەی ئەو كەسانەی ئیمانتان هێناوە لە پاكترین ئەوەی رزقمان داون بخۆن ، ئینجا باسی پیاوێكی كرد سەفەر درێژدەكاتەوە قژوپرچی ژاكاو و خۆڵاییە دەست بەرز دەكاتەوە بۆ ئاسمان : پەروەردگارا پەروەردگارا ، خواردنەوەی حەڕامە و خواردنەوەكەی حەڕامە و بەحەڕام گۆش كراوە ، چۆن وەڵامی دوعاكەی دەدرێتەوە[٤٣] ، هەروەها لە (ابي سعيد الخدري) – خوا لێی ڕازی بێت – فەرموویەتی :كە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : " من أكل طيباً وعمل في سنة وأمن الناس بوائقه دخل الجنة "[٤٤] ، هەر كەسێك پاك خۆر و حەڵاڵ خۆر بێت ، وە بەسوننەتەوە ئیش بكات ، وە خەڵكیش لەئازارەكانی پارێزراو بوون ، دەچێتە بەهەشتەوە .

---

[٤٢] – سورة البقرة : (١٧٢) .

[٤٣] – رواه مسلم .

[٤٤] – رواه الترمذي (٤ / ٧٨) وقال حسن صحيح ، ضعفه الألباني في ضعيف الترغيب والترهيب برقم (١٠٦٨) وضعيف سنن الترمذي (٤٥٣) .

دووەم : كرداره ناوەكیه نادیارەكان (شاراوەكان) :

١- سەلامەتی دڵ لەرق و كینە لە موسوڵمانان هەروەها لە بیدعە كردن ، وە دووركەوتنەوە زیادە غەمەكانی دونیا بۆ ئەوەی دڵ سەرقاڵ بێت بەخواكەی كە خاوەنیەتی و وازهێنان جگە لەویش

٢- ترسێك كە بەبەردەوامی لەدڵدا بێت چونكە ئەگەر بەندەیەك بیری كردەوە لە نارەحەتییەكانی ڕۆژی دوای و پلە نزمەكانی دۆزەخ (دركات جهنم) خەوی دەفرێت و وورریای زیادە دەبێت و ترسەكەی زۆر دەبێت وەكو ووتراوە :

منع القرآن بوعده ووعيده

مقل العيون بليلها أن تهجعا

فهموا عن الملك الجليل كلامه

فرقا بهم ذلت إليه تخضعا

وە ووتراوە :

إذا ما الليل أظلم كابدوه

فيسفر عنهم وهم ركوع

أطار الخوف نومهم فقالوا

وأهل الأمن فى الدنيا هجوع

٣- بیربكاتەوە لە پاداشت و چاكەی شەو نوێژ بەگوێ گرتن لەو ئایەت و فەرموودە و ووتەی پێشینان كە لەم بارەیەوە هاتووە ، چونكە ئەمە هانی دەدات بۆ ئیشی چاكە و ناڕەحەتیەكانی لەسەر سووك دەكات ، چونكە بەڕاستی تامەزرۆی بەهەشت هانی موسوڵمان دەدات بۆ كاری چاكە و تێكۆشان بۆ بەدەست هێنانی ئەوەی كە داواكراوە لەپەروەردگاری خەڵك .

٤- بیربكەرەوە لە شیرینی موناجات و وەستان لەبەر دەستی پەروەردگار ، چونكە شەو نوێژ چێژێك لەدڵدا دروست دەكات و شیرینیەك لەنەفسدا دروست دەكات و كەس هەست بەم چێژ و شیرینیە ناكات مەگەر كەسێك نەبێت كە خۆشەویستی تەواوی خوای لەدڵدا جێگیر بووبێت ، وە شوێن كەوتنی تەواوی پێغەمبەری خوا ﷺ ، خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ﴾[45] ، واتە : پێیان بڵێ ئەی پێغەمبەر ﷺ : ئەگەر خواتان خۆش ئەوێت ئەوا شوێنی من بكەون خوا خۆشتانی دەوێت و لەتاوانەكانتان خۆش دەبێت .

٥- هیوا و ئاواتی كورت لەم دونیا چونكە هاندەرێكە بۆ ئیش كردن ، ووریای هیوا و ئاواتی درێژبە چونكە هاندەرێكە بۆ

---

[45] - سورة آل عمران (٣١) .

تەمەڵی و بێزاری دێنێت بەدوای خۆیدا ، وە بێبەشت دەكات لەپۆشاكی جوانی بەهەشتدا و سێبەری ، لە (عبدالله بن عمر) – خوای لێ ڕازی بێت – فەرمووی : پێغەمبەری خوا ﷺ شانی گرتم و پێی فەرمووم : " كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ " (وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ) " إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ "(رواه البخاري)

واتە : لەم دونیادا وەكو غەریبێك یان ڕێبوارێك بژی ، وە (ابن عمر) دەیفەرموو : ئەگەر ئێوارەت بەسەردا هات چاوەڕوانی بەیانی مەكە ، وە ئەگەر بەیانیت بەسەردا هات چاوەڕوانی ئێوارە مەكە ، وە كردەوەكانت زیاتر بكە لەكاتی لەش ساغی بۆ ئەوەی كەم و كورتییەكانی كاتی نەخۆشی پڕبكاتەوە ، وە لەژیانتدا كردەوەی زیاتر بكە بۆ خۆش بەختی لەكاتی مردندا .

٦- بیربكەرەوە لەخەوتنی ناو گۆڕی تاریك ، چونكە ئەمە هەستانی تاریكی شەوت لەسەر ئاسان دەكات .

ئیمامی بوخاری – ڕەحمەتی خوای لێ بێت – دەفەرمووێت :

اغتنم في الفراغ فضل ركوع   فعسى أن يكون موتك بغته

كم من صحيح مات من غير سقم   ذهبت نفسه الصحيحة فلتة

سوپاس بۆ خوای بەبەزەیی تەواو بووم لە وەرگێڕانی ئەم نامیلكەیە

شەوی شەممە ١/ ٢ – ذي الحجة ١٤٣٢هـ

٢٨ / ٢٩ – ١٠ – ٢٠١١ ز

ناوەڕۆك

بانگەوازمان

١- گەڕانەوەیە بۆ قورئانی پیرۆز و سوننەتەکانی پێغەمبەر (صلي الله عليه وسلم) و تێگەیشتن و کارکردن پییان بەو شێوەیەی کە سەلەفی صالح لێیان تێگەیشتوون و لە ژیانیاندا ڕەنگی داوەتەوە.

٢- پاك کردنەوەی تەواوی ئەو لایەنانە کە پەیوەستن بە ژیانی موسڵمانان لەسەرجەم دیاردەکانی هاوبەشی (الشرك) و جۆرەکانی و وورپا کردنەوەیان لە ترسناکی بیدعە و تێکڕای ئەو بیرو بۆچوونە پوچانەی کە تێکەڵ بە بیرو هۆشیان بووە هەروەها پاڵاوتن و جیاکردنەوەی سوننەتەکانی پێغەمبەر (صلي الله عليه وسلم) لەو ڕیوایەتە (ضعیف) و هەڵ بەستراو (موضوع)ە بێ بنەمایانەی کە ئایینی پاکی ئیسلامیان لەکەدار کردووە و بوونەتە پەرچ لەڕێی پێش کەوتنی موسڵمانان .

٣- پەروەردەکردنی موسڵمانانە لەسەر ئایینە ڕاستەقینەکەیان و بانگ کردنیانە بۆ کار پێکردنی و جوانکردن و ڕازاندنەوە (التحلي) یان بەتەواوی ئەو ڕەوشت و ئاکارە بەرزانەی کە ڕەزامەندی خوایان پێ بەدەست دێ و مایەی بەختەوەری و سەرفرازی دونیاو دوا ڕۆژن .

٤- زیندوو کردنەوەی بیرو هۆشی ڕەسەن و دروستی ئیسلامییە لە ژێر ڕۆشنایی قورئان و سوننەتدا لەسەر ڕێ و شوێنی پێشینانی چاکی ئەم ئوممەتە ئیسلامییە لەگەڵ لابردن و بنەبڕ کردنی هەموو جۆرە دەمارگیرییەکی مەزهەبی و حزبی کە بوونەتە مایەی پارچە پارچە کردنی موسڵمانان و دوور خستنەوەیان لەیەکتری و کۆسپ و تەگەرەن لەڕێی ڕەنگ دانەوەی برایەتی ڕەسەنی ئیسلامی.

٥- دانانی چارەسەری ئیسلامیانە بۆ تەواوی ئەو گیرو گرفتە هاوچەرخانەی کە لە ئارادان وەهەوڵدانە بۆ دەستە بەرکردنی ژیانێکی ئیسلامیانە لەسەر ڕێبازی ڕەسەنی پێغەمبەر (صلي الله عليه وسلم) و هاوەڵە بەڕێزەکانی .